

УДК 330

*Рамазанов В. А., здобувач наукового ступеня кандидата економічних наук
Науковий керівник: Сівіцька С. П., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка», м. Полтава, Україна*

ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ ЛІКВІДНОГО РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Ліквідним вважається ринок, на якому відбувається найбільша кількість перепродажів так званої молекули газу з моменту її видобутку або імпорту до моменту доставки до споживача.

Реалізувавши газову реформу, Україна стане рівноправною та активною частиною об'єднаного європейського ринку газу. Український ринок, на якому не буде місця зловживанням монополій та політичному втручання, приваблюватиме інвестиції. Він створюватиме нові робочі місця, попит на продукцію українських підприємств та розробки українських науковців. Завдяки ефективній роботі ринку наповнюватиметься державний бюджет, а відтак з'являться кошти на стале підвищення стандартів життя громадян.

Завдяки впровадженню нового Закону України «Про ринок природного газу» у 2015 році правове поле України наблизилося до енергетичного законодавства ЄС [1]. Реформування ринку газу за європейським зразком призвело до відокремлення від групи Нафтогаз частини її сьогоднішніх активів [3]. Оператор української ГТС повністю відокремився від НАК «Нафтогаз України» і став незалежною компанією. Тепер Оператор ГТС України отримав від НКРЕКП ліцензію сертифікацію і тарифи на транспортування газу, ставши цілком незалежним суб'єктом.

Створення ж газового хабу в Україні має важливе значення для диверсифікації поставок газу та лібералізації українського газового ринку. Газові хаби зосереджують значні обсяги газу, що є запорукою довгострокової енергетичної безпеки країни, а також формування цін на газ на основі співвідношення між пропозицією та попитом, що веде до зниження цін на природний газ.

Крім того, хаб сприятиме поліпшенню загального бізнес-середовища у країні та подальшій інтеграції до ЄС [4]. Щоб створити газовий хаб, необхідно виконати кілька умов. По-перше, необхідна наявність повністю лібералізованого ринку газу, щоб створити конкуренцію між постачальниками для встановлення ринкової ціни та подальшого зниження цін на газ. По-друге, газовий хаб має залучити значну кількість постачальників і покупців, щоб забезпечити достатній рівень конкуренції та високий обсяг надходження газу. Одним із основних факторів залучення постачальників і покупців газу є прозорість газових торгів. По-третє, для створення хабу необхідно забезпечити доступ третіх осіб. Інші вимоги щодо створення газового хабу мають фінансовий характер: щоб забезпечити достатній рівень ліквідності ринку, слід залучити значну кількість покупців. Завдяки застосуванню стандартних контрактів спрощується процес торгівлі газом та з'являється можливість

укладення спотових і ф'ючерсних контрактів. Це створює умови для функціонування ринку ф'ючерсів, хеджування та фінансової спекуляції. Остання не повинна розглядатися як загроза для ринків газу: діяльність фінансових посередників має важливе значення, оскільки вони підвищують рівень ліквідності ринку, необхідний для його стабільної роботи. У зв'язку з цим, для ефективного функціонування газового хабу важливо створити інтернет-майданчик для торгівлі на основі цінкових пропозицій із низькою вартістю транзакцій. З цією метою слід також створити кліринговий центр для анонімної обробки пропозицій постачальників і трейдерів. У дослідженні, присвяченому еволюції європейських газових хабів [2], згадано 5 основних факторів успішної торгівлі на ринку газу (табл. 1):

Таблиця 1 – Фактори успішної торгівлі на ринку газу

№ п/п	Фактор	Пояснення
1	Ліквідність	Наскільки швидко можна конвертувати інвестиційний портфель у готівку без зміни ціни активу (стандартизація контрактів, які є об'єктами торгівлі, сприяє підвищенню ліквідності)
2	Волатильність	Енергетичні ринки характеризуються високим рівнем нестабільності та ліквідності, вони також дуже чутливі до зовнішньої інформації
3	Анонімність	Завдяки діяльності клірингових центрів, торгівля між впливовими та дрібними учасниками відбувається на неупередженій основі
4	Ринкова прозорість	Відкритий доступ до інформації зміцнює довіру трейдерів до ринків
5	Обсяг торгівлі	Підвищення обсягів торгівлі газом сприяє зміцненню ролі газового хабу

Для диверсифікації поставок газу Україна має скористатися перевагами стрімкого розвитку ринку СПГ. З цією метою можна імпортувати СПГ, вироблений провідними гравцями на світовому ринку, зокрема США або Катаром. Однак в Україні немає регазифікаційних терміналів, а перспектива будівництва СПГ терміналу в Одесі на узбережжі Чорного моря виглядає досить туманною, адже Туреччина навряд чи дозволить перевозити СПГ через Босфор.

У зв'язку з цим, найбільш оптимальним рішенням, яке дасть змогу скористатися перевагами СПГ, може стати використання регазифікаційних терміналів у Польщі та імпорт американського СПГ в Україну. Уряди України та США домовилися про постачання 6–8 мільярдів кубометрів американського скрапленого газу на рік до українських газосховищ з подальшим транспортуванням цього газу до Європи.

Угоду про постачання газу з американською компанією Louisiana natural gas Exports ще не підписали, однак принципова домовленість наразі вже існує (підписали лист про наміри), а також до підписання готується меморандум. Американський скраплений газ планують постачати до України через термінал у Польщі. Він зберігатиметься у сховищах природного газу України, а надалі буде постачатися до країн ЄС через газотранспортну систему України. Проєкт

мають запустити протягом 2-3 років, оскільки наразі існують обмеження щодо транспортування газу з Польщі до України у розмірі 2 мільярди кубометрів на рік. Скраплений газ до Європи постачається лише у спеціальні термінали, що мають регазифікаційні установки та можуть переводити скраплений газ у газоподібну форму. Найближчий такий термінал до України знаходиться у Польщі.

Важливим елементом ліквідного ринку природного газу є газова біржа. Біржа – дуже потужна складова у розвитку вільного ринку, передовсім як фінансова складова. Ринкова ціна газу змінюється щогодини, чи щохвилини. Знаходячись в глобальній мережі, перевірити її дуже просто, і це збільшує довіру між постачальниками та споживачами. Завдяки наявності значної кількості магістральних газопроводів, ціни на газ формуються на основі співвідношення між пропозицією та попитом, що сприяє зниженню ціни. Крім того, коливання пропозиції та попиту в ході торгівлі в межах газового хабу дає змогу встановити ринкову ціну на газ. Таким чином, газові хаби значно підвищують загальну ефективність роботи ринків газу. Біржова торгівля, в свою чергу, це – основа для досягнення цих цілей, а також виступає у якості усталеної міжнародної практики для забезпечення конкуренції на ринках.

Список літератури

1. Про ринок природного газу : Закон України від 09.04.2015 № 329-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19> (дата звернення: 12.04.2020).
2. Heather P. The evolution of European traded gas hubs. *The Oxford Institute for Energy Studies*. 2015. URL: <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/02/NG104.pdf> (дата звернення: 12.04.2020).
3. Про відокремлення діяльності з транспортування природного газу та забезпечення діяльності оператора газотранспортної системи : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 840 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840-2019-п> (дата звернення: 12.04.2020).
4. Український газовий хаб – шанс для Європи // DiXi Group : сайт. URL: http://dixigroup.org/storage/files/2016-12-19/web_ukrainian_gas_hub_2016_ua_1.pdf (дата звернення: 12.04.2020).

УДК 338.2:378.11

Романуша Ю. В., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств та менеджменту

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут Української інженерно-педагогічної академії, м. Бахмут, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Якість та відповідність вищої освіти умовам розвитку національного господарства є одним з найбільш важливих чинників формування належного